

Крикливець Д. Є.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права і кримінології юридичного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ПРОПОРЦІЙНОСТІ ПІД ЧАС ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ В УКРАЇНІ

LEGISLATIVE ENSURING OF REALIZING PROPORTIONALITY PRINCIPLE DURING APPOINTMENT OF PUNISHMENT IN UKRAINE

Статтю присвячено аналізу законодавчого забезпечення реалізації принципу пропорційності під час призначення покарання в Україні. Констатовано, що у тексті чинного КК України немає згадки про принцип пропорційності, але фактично його втілено у низці положень, що стосуються покарання та його призначення. Одним із таких положень є законодавче формулювання мети покарання. Наголошено, що законодавець не трактує кару як самоціль покарання, натомість її потрібно оцінювати у нерозривному зв'язку з виправленням засуджених, а також запобіганням вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами, що також охоплюються метою покарання. А тому каральний вплив покарання застосовується настільки, наскільки це необхідно для виправлення засудженого та запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень. Цікавими з погляду реалізації принципу пропорційності під час призначення покарання є також положення про законодавчу класифікацію покарань та законодавчу характеристику окремих видів покарань. Передумовою призначення деяких видів покарань є необхідність додаткового врахування певних обставин. Зокрема це стосується штрафу, призначаючи який, суд повинен врахувати тяжкість кримінального правопорушення та майновий стан винного. Певні характеристики, пов'язані з віком, станом здоров'я, сімейним станом особи винного зумовлюють неможливість призначення йому відповідних видів покарань. Окремо варто наголосити на необхідності додаткового обґрунтування під час призначення довічного позбавлення волі. Не можна оминати увагою також і загальні та спеціальні засади призначення покарання. Загальні засади призначення покарання серед іншого зобов'язують суд враховувати ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення та особу винного, а деякі спеціальні засади, хоча і не усі, повторюють ці положення. Так само наголошено на положенні ч. 2 ст. 65 КК України, згідно якого особі, яка вчинила кримінальне правопорушення, має бути призначене покарання, необхідне й достатнє для її виправлення та попередження нових кримінальних правопорушень. Це положення фактично описує очікуваний результат застосування загальних та спеціальних засад призначення покарання.

Ключові слова: принцип пропорційності, покарання, пропорційність покарання, загальні засади призначення покарання, спеціальні засади призначення покарання, ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, особа винного, нормативність, справедливість, свобода розсуду.

The article deals with the legislative ensuring of realizing proportionality principle during appointment of punishment in Ukraine. It is stated that the text of the standing CC of Ukraine does not mention the principle of proportionality, but, in fact, it is embodied in a number of provisions related to punishment and its purpose. One of these provisions is the legislative formulation of the purpose of punishment. It is emphasized that the legislator does not interpret the retribution as a purpose for itself of punishment, instead, it should be evaluated in an inextricable connection with the correction of the convicted, as well as the prevention of new criminal offences both by the convicted and by other persons that are also covered by the purpose of punishment. Therefore, the punitive effect of the punishment is applied as much as it is necessary to correct the convict and prevent committing new criminal offences. Provisions on the legislative classification of punishments and the legislative characteristics of certain types of punishments are also interesting from the point of view of the implementation of the principle of proportionality during appointment of punishment. The prerequisite for the appointment of some types of punishments is the need of additional considering certain circumstances. In particular, this concerns the fine, as far as the court shall take into account the severity of the criminal offence and the property status of the person of guilty when imposing a fine. Certain characteristics related to the age, state of health, and marital status of the person of guilty lead to the impossibility of appointing him the certain types of punishments. Moreover, it is worth emphasizing the need for additional justification when appointing life imprisonment. One cannot omit the general and special grounds of appointing punishment. The general grounds of appointing punishment, among other things, oblige the court to take into account the degree of severity of the committed criminal offence and the person of guilty, and some

special grounds, although not all, repeat these provisions. As well, it is emphasized on the provision of Part 2 of Article 65 of the CC of Ukraine, according to which a person who has committed a criminal offence shall be appointed a punishment that is necessary and sufficient for his correction and prevention of new criminal offences. In fact, this provision describes the expected result of applying the general and special grounds of appointing the punishment.

Key words: *principle of proportionality, punishment, proportionality of punishment, general grounds of punishment appointing, special grounds of punishment appointing, degree of severity of the committed criminal offence, the person of guilty, normativity, justice, freedom of judgement.*

Постановка проблеми. Чинний Кримінальний кодекс України (далі – КК України) не містить окремої структурної частини, у якій наведено перелік та розкрито зміст його принципів. Так само у КК України немає жодного положення, яке б законодавець назвав принципом кримінального закону. Лише один раз, у ч. 1 ст. 3 КК України, йдеться про «загальновізні принципи і норми міжнародного права», на яких поряд із Конституцією України ґрунтується КК України. Але про які саме принципи йдеться, законодавець не уточнив.

Варто зауважити, що законодавець у назві ст. 65 КК України вжив поняття «загальні засади призначення покарання». Незважаючи на те, що поняття «принцип» та «засада» семантично є тотожними, у теорії кримінального права обґрунтовано один із альтернативних підходів про необхідність розмежування принципів призначення покарання та загальних засад призначення покарання. На підтримку цього підходу висловилися, наприклад, М.І. Бажанов [1, с. 11] та В.В. Полтавець [2, с. 52–55]. О.П. Горох також наголосив на нетотожності цих понять, у контексті обґрунтування необхідності правової регламентації принципів звільнення від покарання та загальних засад звільнення від покарання [3, с. 94, 586–587].

Водночас у теорії кримінального права як один із його принципів виокремлюють принцип пропорційності, що стосується зокрема і процесу призначення покарання винному у вчиненні кримінального правопорушення. Йдеться про те, що призначене покарання повинне бути пропорційним ступеню тяжкості вчиненого кримінального правопорушення та особі винного. Але постає питання про те, чи законодавець, жодного разу навіть не вживши у тексті КК України слово «пропорційність», врахував цей принцип під час конструювання кримінально-правових норм, що стосуються призначення покарання? Окрім цього, як саме законодавець забезпечує дотримання принци-

пу пропорційності правозастосувавцем під час призначення покарання?

Актуальності питанням, пов'язаним із принципом пропорційності у кримінальному праві та його реалізацією, додає також і той факт, що у проекті нового Кримінального кодексу України змінено втілений у чинному КК України підхід: окремий розділ присвячено принципам Кримінального кодексу, серед яких розкрито також пропорційність [4].

Аналіз досліджень з цієї проблеми. Пропорційності як загальноправовому принципу присвятили свої праці Ю.О. Євтошук, О.З. Панкевич, С.П. Погребняк, С.П. Рабінович, Т.М. Фуфалько, С.В. Шевчук, а також інші науковці. Пропорційність в рамках кримінально-правових досліджень розглянули П.В. Демчук, О.І. Денькович, Т.Є. Дунаєва, І.І. Митрофанов, С.В. Шевченко, а також інші вчені. Незважаючи на доволі значний інтерес до проблематики, пов'язаної з принципом пропорційності, в силу її багатогранності деякі її аспекти потребують подальших досліджень. Саме до таких і належать питання практичної реалізації принципу пропорційності покарання як на нормативному рівні, так і під час правозастосування.

Метою статті є пошук науково обґрунтованих відповідей на окреслені вище запитання, що дозволить уточнити деякі аспекти реалізації принципу пропорційності під час призначення покарання.

Виклад основного матеріалу. Законодавчому забезпеченню реалізації принципу пропорційності під час призначення покарання слугує низка проаналізованих нижче положень.

Мета покарання. Ст. 50 КК України має назву «Поняття покарання та його мета». Сформульована у ч. 2 ст. 50 КК України мета фактично є збірною, адже складається з трьох положень, кожне з яких за своєю значущістю можна розглядати як самостійну мету покарання. Примітно, що законодавець наче виокремив, поставив на перше місце саме мету кари, хоча

і немає підстав сказати, що вона позиціонується як основна. Враховуючи формулювання, що «покарання має на меті не тільки кару, а й ...» можна дійти висновку, що кара є первинною, бо саме на ній у такий спосіб зроблено наголос, тоді як решта цілей є додатковими, фактично «розбавляють» концентрацію кари, дещо відволікають від неї погляд. Частково такий підхід законодавця є справедливим, адже саме слово «покарання» містить кару як його корінь. Це і зумовлює семантику слова «покарання»: воно нерозривно пов'язане саме з карою.

Водночас покарання не застосовується винятково з метою кари, хоча і наголошено на її важливості. Покарання має ще дві мети: виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами. Предметом дослідження в рамках цієї статті не є виправлення засудженого як мета покарання, як і загалом питання про можливість такого виправлення. Варто обмежитися тим, що законодавець задекларував виправлення засуджених як мету покарання. Важливість такого рішення у тому, що кара є своєрідним «містком» або «дорогою» до, власне, виправлення засуджених та запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами. А тому можна зробити висновок, що каральний елемент під час застосування покарання повинен застосовуватися настільки інтенсивно, наскільки це необхідно задля виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами. Тобто у такий спосіб законодавець окреслив спрямованість кари та межі її застосування, а це можна розглядати як одну з передумов призначення пропорційного покарання.

Сформулювавши мету покарання, у ч. 3 ст. 50 КК України законодавець вдався до ще одного цікавого способу: шляхом заперечення сформульовано, так би мовити, антимету покарання. Зазначено, що покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність. Тут так само можна віднайти зв'язок з ч. 2 ст. 50 КК України, адже надмірний каральний ефект призначеного покарання матиме результатом створення засудженому таких умов, перебуваючи в яких, він зазнава-

тиме фізичних страждань, а також приниження через негуманне ставлення, на яке не заслуговує. А тому це положення є також одним із запобіжників виходу за межі вимог пропорційності під час призначення покарання.

Законодавча класифікація покарань. У контексті цього дослідження також є цікавими для аналізу положення ст. 52 КК України. У цій статті покарання поділено на основні, додаткові та змішані, а також встановлено обмеження на призначення основних покарань: за одне кримінальне правопорушення може бути призначено лише одне основне покарання, передбачене в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України. Це важливо, адже проаналізувавши характер правообмежень основних покарань та тривалість їхнього застосування, можна дійти висновку, що до основних покарань належать саме ті, які за своєю суворістю значно переважають усі інші види покарань. Наскільки б тяжкими та суспільно небезпечними не були вчинені винним кримінальні правопорушення та якими б негативними ознаками не характеризувалася його особа, йому може бути призначено лише одне основне покарання. Положення ст. 52 КК України не є прямою гарантією призначення пропорційного покарання, але оскільки у такий спосіб законодавець обмежив ступінь репресивності кримінально-правових наслідків, ці положення створюють передумови також для призначення пропорційного покарання.

Законодавча характеристика окремих видів покарань. Тут можна виокремити декілька груп положень.

Положення про необхідність додаткового врахування певних обставин під час призначення покарання. Йдеться насамперед про положення ст.ст. 53–64 КК України. Наприклад, у ч. 2 ст. 53 КК України встановлено загальне правило, що, визначаючи розмір штрафу, суд повинен врахувати тяжкість кримінального правопорушення та майновий стан винного. Хоча з огляду на диференціацію розмірів штрафу та необхідність співвіднесення розміру штрафу з розміром майнової шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, або отриманого внаслідок вчинення кримінального правопорушення доходу, ці правила є лише декларацією. У ст. 54 КК України позбавлення військового, спеціального звання,

рангу, чину або кваліфікаційного класу сформульоване як додаткове факультативне покарання, тобто законодавець дає суду можливість у кожному індивідуальному випадку зважити, чи з урахуванням обставин вчинення кримінального правопорушення та особи винного є необхідність у позбавленні військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу, а також майбутні ризики, що можуть виникнути у разі незастосування цього покарання. Те ж саме можна сказати і про позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як додаткове покарання, коли воно згідно ч. 2 ст. 53 КК України може призначатися на розсуд суду.

Положення про неможливість призначення деяких видів покарань, що пов'язано із особою винного. Наприклад, громадські роботи згідно ч. 3 ст. 56 КК України не призначаються особам, визнаним особами з інвалідністю першої або другої групи, вагітним жінкам, особам, які досягли пенсійного віку, а також військовослужбовцям строкової служби. Схожі за своєю суттю випадки передбачені також і для виправних робіт (ч. 2 ст. 57 КК України), арешту (ч. 3 ст. 60 КК України), обмеження волі (ч. 3 ст. 61 КК України), тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців (ч. 2 ст. 62 КК України), а також довічного позбавлення волі (ч. 2 ст. 64 КК України). Не можна оминути увагою також і положення ст.ст. 98–102 КК України, оскільки у них встановлено підсистему покарань, що можуть застосовуватися до неповнолітніх, у якій обмежено перелік таких покарань, якщо порівнювати зі ст. 51 КК України, а також встановлено додаткові умови застосування певних видів покарань до неповнолітніх. Ці положення також виключають можливість застосування до неповнолітніх деяких видів покарань. Наприклад, у ч. 1 ст. 99 КК України зазначено, що штраф застосовується лише до неповнолітніх, що мають самостійний доход, власні кошти або майно, на яке може бути звернене стягнення. З цього положення можна вивести виняток, що штраф не застосовується до неповнолітніх, які не мають такого доходу, коштів, ані майна.

Законодавець вважає, що конкретні види покарань не можна призначати винним, які характеризуються певними ознаками,

пов'язаними, наприклад, з віком, станом здоров'я, сімейним станом, бо у цьому разі такі види покарань будуть для них занадто обтяжливими або і взагалі неможливими до виконання. За таких умов втрачається перспектива досягнення мети покарання, а це суперечить ідеї гуманного ставлення до винного.

Положення про можливість заміни деяких видів покарань, що пов'язано із особою винного. Йдеться, наприклад, про випадки, коли суд, враховуючи обставини справи та особу засудженого, вважатиме за можливе замість обмеження волі чи позбавлення волі на строк не більше двох років призначити службове обмеження на той самий строк (ч. 1 ст. 58 КК України). Ще одним прикладом є тримання в дисциплінарному батальйоні для військовослужбовців, яке може бути призначене, зокрема, якщо суд, враховуючи обставини справи та особу засудженого, вважатиме за можливе замінити позбавлення волі на строк не більше двох років триманням у дисциплінарному батальйоні на той самий строк (ч. 1 ст. 62 КК України). Окрім цього, згідно ч. 2 ст. 62 КК України тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців замість позбавлення волі не може застосовуватися до осіб, які раніше відбували покарання у виді позбавлення волі.

Ці положення є важливими з огляду на те, що службові обмеження для військовослужбовців та тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців належать до спеціальних видів покарань і в Особливій частині КК України передбачені лише в санкціях розділу XIX «Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)». Водночас військовослужбовці можуть вчиняти також інші, окрім військових, кримінальні правопорушення, а тому наведені вище положення кримінального закону дозволяють врахувати статус військовослужбовця, що його має винний, та призначити йому одне з цих видів покарань. Це дасть можливість не забирати такого засудженого зі звичного для нього середовища несення військової служби, а у перспективі дозволить уникнути багатьох проблем, пов'язаних із його ресоціалізацією.

Положення про необхідність додаткового обґрунтування призначеного покарання.

Згідно чинного КК України найсуворішим видом покарання є довічне позбавлення волі. У ч. 1 ст. 64 КК України законодавець однією із умов зазначив, що довічне позбавлення волі застосовується, якщо суд не вважає за можливе застосувати позбавлення волі на певний строк. Згідно абз. 2 п. 28 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику призначення судами кримінального покарання» застосування довічного позбавлення волі має бути належним чином мотивоване у вироку з посиланням на встановлені обставини вчиненого злочину і дані, які характеризують підсудного [5]. Ці положення дають можливість стверджувати, що довічне позбавлення волі є радше винятком, оскільки у ст. 64 КК України законодавець сформулював низку умов для його призначення, а також негативну умову – у ч. 2 ст. 64 КК України. Суд окремо повинен обґрунтувати настільки негативну оцінку встановлених обставин кримінального провадження та особи винного, що лише довічне позбавлення волі буде єдиним пропорційним покаранням, яке може бути призначене винному.

Загальні та спеціальні засади призначення покарання. Неможливо не згадати передбачені у ч. 1 ст. 65 КК України загальні засади призначення покарання. Перша із загальних засад призначення покарання закріпила обов'язок суду призначити покарання в межах, установлених у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України, що передбачає відповідальність за вчинене кримінальне правопорушення. Тобто у санкціях статей з урахуванням ступеня суспільної небезпечності передбачених у диспозиціях кримінальних правопорушень встановлено допустимі межі призначення винному покарання. Призначене у цих межах покарання законодавець за загальним правилом вважає пропорційним.

Але важливо наголосити, що перша із загальних засад не є абсолютною. Це пов'язано із тим, що під час конструювання санкцій враховано ступінь суспільної небезпечності, що характерний для певного кримінального правопорушення, проте на цьому етапі законодавець не може врахувати особу винного, який його вчинив. А тому кримінальний закон містить низку винятків із цієї засади, до яких можна віднести також і наведені вище поло-

ження, що стосуються службових обмежень для військовослужбовців та тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців. До них також належать положення ч.ч. 2 і 3 ст. 68, ст.ст. 69–71 КК України. Ці положення дають суду можливість врахувати стадію вчинення кримінального правопорушення, наявність обставин, що пом'якшують покарання, а також особу винного, щоб у підсумку призначене покарання було пропорційним. Та й узагалі вчинення кримінального правопорушення не завжди має наслідком призначення покарання, адже законодавець не вважає призначення покарання самоціллю, а тому, якщо суд дійде переконання, що винний на час розгляду справи в суді втратив суспільну безпеку, то і немає підстав вести мову про необхідність його кари та виправлення. У таких ситуаціях суд на підставі ч. 4 ст. 74 КК України за відповідних умов може звільнити винного від призначення покарання.

Друга із загальних засад призначення покарання передбачає, що суд призначає покарання відповідно до положень Загальної частини КК України. Положення Загальної частини КК України, прямо не вказавши на необхідність призначення саме пропорційного покарання, створили механізм, застосування якого істотно збільшує шанси на призначення пропорційного покарання. Якщо суд неухильно виконає усі приписи кримінального закону, то ймовірність призначення пропорційного покарання є високою.

Водночас не можна вважати загальні засади призначення покарання, як і інші положення Загальної частини КК України, абсолютною гарантією призначення пропорційного покарання. Загальні засади за своєю природою мають оціночний характер, оскільки є занадто узагальненими. Щоб вони стали справді загальними засадами, законодавець змушений був сформулювати їх у такий спосіб, щоб вони стосувалися якщо не усіх, то щонайменше переважної більшості випадків призначення покарання. Саме тому вони і є настільки узагальненими. Коли ж ідеться про призначене покарання, то на перший план виходять чітко визначені категорії: вид покарання, строк покарання або розмір покарання. І тут загальні засади не дають відповіді на запитання: який вид, а також строк або розмір покарання слід

призначити винному? Вони лише надають суду певний алгоритм, слідуючи якому, суд повинен призначити пропорційне покарання. Але результати правової оцінки обставин вчинення кримінального правопорушення та особи винного не можуть бути наперед визначені законодавцем, оскільки залежать від конкретного правозастосувача. А тому може трапитися так, що суд сумлінно виконає кожну із загальних засад призначення покарання, але покарання призначить непропорційне. Незабаром після цього суд вищої інстанції, оперуючи тими ж самими фактами, обґрунтує призначення винному вже іншого покарання. І кожна з цих позицій буде обґрунтованою, адже при призначенні покарання суд оперує певною множиною доказаних фактів, перевести які у чітко визначені, зокрема кількісні, категорії під час призначення покарання складно. І тут кожен правозастосувач керуватиметься індивідуальним внутрішнім переконанням та правосвідомістю, тому і результати оцінки відрізнятяться.

Наступні загальні засади призначення покарання зобов'язують суд під час призначення покарання враховувати: ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання. Ці загальні засади означають оцінку як фактичних обставин вчинення кримінального правопорушення, так і особи винного, а також його поведінки як до, так і вже після вчинення кримінального правопорушення. Це також створює передумову, що суд, оцінивши різні аспекти кримінального провадження та особи винного, визначить такий вид покарання, а також його строк або розмір, що якнайкраще слугуватиме потребам виправлення конкретного винного.

Одразу після загальних засад призначення покарання у ч. 2 ст. 65 КК України законодавець сформулював ще одне не менш цінне положення. Йдеться про те, що особі, яка вчинила кримінальне правопорушення, має бути призначене покарання, необхідне й достатнє для її виправлення та попередження нових кримінальних правопорушень. Більш суворий вид покарання з числа передбачених за вчинене кримінальне правопорушення призначається лише у разі, якщо менш суворий вид покарання буде недостатній для виправлення особи та

попередження вчинення нею нових кримінальних правопорушень. У практиці Верховного Суду цю норму названо презумпцією призначення більш м'якого покарання, якщо не доведено, що воно не є достатнім для досягнення мети покарання [6]. Це положення є доволі схожим на положення ст. 1.2.4. Проекту КК України, але у ч. 2 ст. 65 КК України наголошено на необхідності врахування особи винного, натомість чітко не вказано, що потрібно врахувати також і ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення. У зв'язку з цим ч. 2 ст. 65 КК України потрібно трактувати як очікуваний результат застосування загальних та спеціальних засад призначення покарання. Тобто суд повинен врахувати усі загальні засади призначення покарання, зокрема і ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, а також спеціальні засади призначення покарання, за підсумками чого він повинен призначити необхідне і достатнє покарання.

Цікаво, якщо проаналізувати положення ч.ч. 2–4 ст. 65 КК України, то можна дійти висновку що законодавець акцентує на необхідності призначення покарання в межах санкції статті Особливої частини КК України, а також необхідного і достатнього покарання. Тобто законодавець фактично стримує від необґрунтованих проявів суворості під час призначення покарання, але також і допускає винятки, якими є положення ч. 2 ст. 70 та ч. 2 ст. 71 КК України. Ці винятки сформульовані як право суду, а не обов'язок, а єдиною законодавчою умовою призначення більш суворого покарання законодавець вказує ступінь тяжкості, до якого належить вчинене кримінальне правопорушення. Хоча тут і не наголошено на необхідності врахування особи винного, проте актуальними залишаються загальні засади призначення покарання, одна з яких вказує на обов'язковість врахування особи винного. Водночас тут проявляється певна непослідовність, адже формулюючи у ст. 69 КК України іншу спеціальну засаду призначення покарання – призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, законодавець наголосив на необхідності повторного врахування особи винного, незважаючи на відповідну загальну засаду призначення покарання. І тут постає цілком логічне питання: чому під час призна-

чення більш м'якого покарання особу винного потрібно повторно враховувати, а під час призначення більш суворого покарання вона до уваги вже не береться? Не викликає ані найменшого сумніву те, що суд, призначаючи більш суворе покарання, повинен окремо оцінювати необхідність його призначення також і з погляду характеристик особи винного та перспективи впливу на такого засудженого.

Підсумовуючи вищевикладене, можна сформулювати певні **висновки**, а саме:

1) незважаючи на відсутність згадок про принцип пропорційності, так би мовити, «у концентрованому вигляді», аналіз норм кримінального

закону дає підстави вважати, що законодавець фактично «розчинив» принцип пропорційності призначення покарання у низці його норм;

2) не вказуючи на пропорційність як вимогу до призначеного покарання, законодавець сформулював у Загальній частині КК України низку положень, що стосуються призначення покарання. Більшість цих положень об'єднує те, що у них наголошено на необхідності врахування особи винного та ступеня тяжкості вчиненого кримінального правопорушення. Саме ці положення фактично становлять єдиний механізм, який забезпечує передумови для призначення винному пропорційного покарання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бажанов М.И. Назначение наказания по советскому уголовному праву. Киев : Вища школа. Головное издательство, 1980. 216 с.

2. Полтавець В.В. Загальні засади призначення покарання за кримінальним законодавством України : монографія ; Міністерство внутрішніх справ, Луганська академія внутрішніх справ імені 10-річчя незалежності України. Луганськ : РВВ ЛАВС, 2005. 240 с.

3. Горох О.П. Звільнення від покарання та його відбування за кримінальним правом України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2019. 674 с.

4. Проект Кримінального кодексу України (станом на 14 липня 2022 року). Новий Кримінальний кодекс (EQUAM). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code> (дата звернення: 11.08.2022).

5. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику призначення судами кримінального покарання» від 24 жовтня 2003 року № 7 (з наступними змінами). Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03#Text> (дата звернення: 23.08.2022).

6. Постанова Верховного Суду у справі № 298/95/16-к від 17 квітня 2018 року. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73598811> (дата звернення: 23.08.2022).